BIULETYN KOWIEŃSKI
WILBI

WILEŃSKIE BIURO INFORMACYJNE (WILBI) JAGIELLOŃSKA 6—2.

Nr. 125. Wilno, dnia 6 czerwca 1928 roku.

Treść numeru:

----oooO§Oooo----

I.ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ.

"Lietuvos Aidas" o przemówieniu ministra Zaleskiego w komisji sejmowej.

"Lietuvos Aidas"Nr.94 z dn.29.V.r.b.Art.p.t."Czego chcą Polacy."Streszczenie:

W dniu 19-go maja r.b. wygłosił p.Zaleski, jak wiadomo, w komisji sejmowej spraw zagranicznych dłuższe przemówienie, w którem m.in. charakteryzował stosunki polsko-litewskie.P.Zaleski oświadczył, że mimo zniesienia stanu wojny między Litwą a Polską, trudności piętrzą się w dalszym ciągu. Litwa odrzuciła ostatnio polskie projekty paktów o nieagresji i arbitrażu. Zdaniem p.Zaleskiego, rokowania mogłyby doprowadzić do pomyślnych rezultatów, gdyby Litwa wykazała choć odrobinę dobrej woli. Mimo wszystkiego Polska, według p.Zaleskiego, nigdy się nie zgodzi na poruszanie spraw terytorjalnych między obu krajami, uregulowanych raz nazawsze przez Konferencję Ambasadorów na życzenie samej Litwy.

Tyle pan Zaleski. Piosenka stara i oklepana. Niejednokrotnie już Litwini słyszeli ze strony Polski, że do debatów nad sprawą wileńską nigdy nie dojdzie. Wysiłki dyplomacji polskiej zmierzały i zmierzają do ostatecznej stabilizacji obecnego stanu rzeczy i do narzucenia go Litwie. Politycy polscy sądzą, że zmuszą Litwę do uznania status quo siłą rzeczy po nawiązaniu komunikacji między Litwą okupowaną a nieokupowaną. Z tą upragnioną przez rząd polski chwilą nastąpiłoby siłą rzeczy uznanie przez Litwę granicy z Polską. Zastrzeżenia litewskie co do Wileńszczyzny nosiłyby odtąd charakter jedynie teoretyczny, podobnie ja używanie przez królów polskich z dynastji Wazów tytułu króla szwedzkiego.

Dyplomacja polska, zmierzając do powyższego celu, wykazuje dużą ruchliwość i rzutkość. Strojąc się w piórka apostołów pokoju, proponują politycy polscy Litwie pakt o nieagresji, którego przyjęcie równałoby się uznaniu okupacji. Pozatem proponują Polacy rozległą strefę komunikacji pogranicznej o szerokości 30-stu kilometrów, dodając przytem sarkastycznie, że oddają Litwie Wilno, pozwalając Litwinom w każdej chwili bez wizy i innych formalności przyjeżdżać do Wilna i szerzyć swą propagandę. Wogóle Polacy trzymają się zasady jaknajszerszego "otwarcia drzwi" pomiędzy obu krajami. Polacy ufają przytem w swą "wysoką" kulturę, sądząc, że wzorem przeszłości, uda się Litwę spolonizować poraz drugi.

Politycy polscy grubo się mylą. W historji dają się zauważyć analogje, lecz nie powtórzenia. Od czasu "Auszry" litewskość w niepowstrzymanym pędzie posuwa się naprzód. Zdołała się ona obronić nietylko przed wpływami kultury polskiej, lecz nawet rosyjskiej, z którą Polska równać się nie może. Żadne, chociażby najszersze otwarcie drzwi naściężaj nie przywróci polskości utraconych na Litwie placówek. O ile też Litwini "otwarcia drzwi" dzisiaj nie pragną, to wcale nie z obawy przed polskością, a tylko ze względów politycznych. "Otwarcie drzwi" równałoby się w pojęciu Litwinów całkowitemu "zamknięciu" problemu wileńskiego.

Komunikacja pomiędzy Polską a Litwą, o ile nawet jest możliwa, to tylko nie z Litwy okupowanej i nie przez Wileńszczyznę. Litwa nie może uznać ani linji demarkacyjnej za granicę, ani też okupacji polskiej za stan prawny. Wypływają stąd wnioski samo przez się zrozumiałe. Bezpośredniej komunikacji pomiędzy Litwą okupowaną a nieokupowaną być nie może. Podobnie, jak osiem lat temu, tak też dzisiaj Polacy w Wileńszczyźnie są

bezprawnymi okupantami, którzy podeptali traktat międzynarodowy i zagrabili terytorjum obce.

Rząd polski lubi się powoływać na postanowienia Konferencji Ambasadorów, jednakże Litwa zawsze stoi na stanowisku nieuznawania postanowienia tego ani pod względem prawnym, ani też moralnym, jako aktu jednostronnego. Co się tyczy rezolucji Rady L.N. z dnia 10-go grudnia r.ub., podkreślić raz jeszcze należy, że w niczem nie przesądza ona stanowiska litewskiego co do kwestji wileńskiej, a ma na celu jedynie zapobiezenie niebezpieczeństwu wojny. W bezpośrednim wyniku rezolucji zniesiony został, jak wiadomo, stan wojny między obu krajami, natomiast sprawy sporne w dalszym ciągu pozostały.

Krętactwo i wysiłki polskie spełzną na niczem. Litwa się nie zgodziła i nie zgodzi bezpośrednio ani pośrednio, jawnie czy w tajemnicy, na uznanie aktu przemocy Żeligowskiego. P. Zaleski wyraził się, że Polska nie zgodzi się na żadne próby ruszenia z miejsca obecnego stanu rzeczy pod względem terytorjalnym. Litwa ze swej strony oświadczyć może, że również się nie zgodzi na żadne próby w kierunku stabilizacji i zalegalizowania gwałtu.-

V o l d e m a r a s o s w e j r o z m o w i e z C h a m b e r l a i n e m i n o w e j k o n s t y t u c j i l i t e w s k i e j.

Dnia 29-go maja r.b. udzielił p.Voldemaras współpracownikowi "Siegodnia" wywiadu w sprawie swej londyńskiej rozmowy z Chamberlainem oraz nowej konstytucji litewskiej. Przytaczamy tu własne słowa premjera litewskiego:

"Już w Genewie zaprosił mnie Chamberlain do Anglji. Postanowiono wtedy, że wizyta odbędzie się w maju r.b. Wizyta moja miała na celu utrwalenie tradycyjnych przyjaznych stosunków między obu krajami. W długiej rozmowie ze mną, interesował się Chamberlain perspektywami rokowań naszych z Polską, podkreślając kilkakrotnie, że Anglja zainteresowana jest w ustabilizowaniu pokoju w Europie Wschodniej.

Uzasadniłem w dalszej rozmowie Chamberlainowi prawa litewskie do Wilna. W odpowiedzi Chamberlain wyraził nadzieję znalezienia modus vivendi między obu krajami. Anglja - według Chamberlaina - nie czyni nikomu żadnych w sprawie wileńskiej obietnic. Jednocześnie, zdaniem polityków angielskich, Litwa również nie powinnaby składać innym państwom żadnych przyrzeczeń, któreby pociągały za sobą w przyszłości konsekwencje."

Współpracownik "Siegodnia" poruszył dalej sprawę wywiadu, udzielonego przez premjera litewskiego prasie londyńskiej, przyczem p.Voldemaras miał się wyrazić, że nie jest bezwzględnie przeciwny koncepcji federacji z Polską.

"Istotnie - mówił p.Voldemaras - była mowa o federacji, lecz słowa moje stosowały się do przeszłości, nie zaś teraźniejszości. Była chwila, kiedy Polska mogła stworzyć państwo na zasadach federacji, łącznie z Ukraińcami, Białorusinami i Litwinami. Polska jednak wolała zamiast tendencyj federacyjnych obrać tendencje dośrodkowe. W ten sposób przestał istnieć zasadniczy warunek każdej federacji - zasada wzajemnego porozumienia.

Stoimy w obliczu niebezpieczeństwa polskiego i musimy o tem myśleć, zapominając o niebezpieczeństwach innych, noszących charakter wyłącznie teoretyczny. Nie wiem, co się stanie z Sowietami za 50 czy 100 lat; przekonany jednak jestem, że niebezpieczeństwo rosyjskie w chwili obecnej nie istnieje."

Następnie scharakteryzował p.Voldemaras przebieg prac trzech komisyj polsko-litewskich, zaznaczając, że osiągnięte w Berlinie porozumienie w sprawie komunikacji lokalnej doczeka

ratyfikacji być może już w Genewie. Kwestję sporną co do linji, którą Litwini nazywają linją demarkacyjną, Polacy zaś - graniczną, rozstrzygnięto drogą przyjęcia terminu "linja administracyjna."

Prof. Voldemaras udaje się na czerwcową sesję Rady L. N. osobiście, gdyż na porządku dziennym tej sesji figurują trzy kwestje, dotyczące Litwy: sytuacja szkolnictwa litewskiego w Wileńszczyźnie, sprawozdanie p.Van Blocklanda z przebiegu rokowań polsko-litewskich i skarga mniejszości ukraińskiej na Litwie na rząd litewski.

"Chodzi o to - powiada prof.Voldemaras -, że znikoma garstka obywateli litewskich, uważających się za mniejszość ukraińską, zwróciła się do Ligi Narodów ze skargą z powodu naruszenia interesów ich przez przeprowadzenie reformy rolnej na Litwie. W związku z tem wypadnie przedewszystkiem wysunąć kwestję określenia pojęcia mniejszości narodowej."

Przechodząc do problemów polityki wewnętrznej, oświadczył prof.Voldemaras, że nowa konstytucja opracowana została ze względu na oczywistą niewystarczalność konstytucji dawnej. O ileby w nowej konstytucji ujawniono braki, da się je wypełnić drogą legalną.

"Z faktu podpisania przezemnie konstytucji - oświadczył prof.Voldemaras - wynika niezbicie, że przyjmuję również sposób wprowadzenia konstytucji w życie. Nowa konstytucja nie sprzeciwia się woli narodu. O sprzecznościach możnaby mówić, gdyby konstytucja zamiast zasad ustroju demokratycznego wprowadzała zasady ustroju monarchistycznego. Nowa konstytucja zachowała zasady władzy narodu. Fakt zaś wprowadzenia konstytucji w życie nie w utarty i praktykowany dotychczas sposób, nie powinien uderzać, gdyż historja świadczy, że niejednokrotnie przy niezwykłych okolicznościach zmiana konstytucji dokonywała się również w trybie nadzwyczajnym.

Wzmianka konstytucji o Wilnie, jest właściwie mówiąc, jedynie powtórzeniem aktu z 16-go lutego 1918 roku /proklamacja niezawisłej Litwy/, a jednocześnie nie jest sprzeczną z ostatnią rezolucją Rady L.N., która uznaje Wilno za przedmiot zatargu. Co się tyczy postanowienia Konferencji Ambasadorów, Litwa go nie uznaje. Rzecz prosta, nie mogliśmy nie zamieścić wzmianki o Wilnie w nowej konstytucji, mimo żeśmy przewidzieli niezadowolenie, jaki fakt ten wywoła w pewnych sferach i że np.Chamberlain w rozmowie ze mną uprzedzał, że wzmianka w konstytucji o Wilnie utrudni rokowania z Polską jeszcze bardziej.

Wybory prezydenta według nowej konstytucji prawdopodobnie nie dadzą się dokonać przed wyborami do sejmu. Że ostatnie zaś nie będą zbytnio odkładane. Liczba posłów na sejm zredukowana będzie do 40-stu osób. Co się tyczy wyborów do Rady Państwa, dokona się ich na podstawie osobnej ustawy, która zostanie w swoim czasie opublikowana. Wybory do Rady Państwa odbędą się przed wyborami do sejmu, ponieważ Rada Państwa winna się zająć opracowaniem ustaw. Członkowie Rady Państwa winni być kwalifikowanymi obywatelami, stojącymi na poziomie wyższym, aniżeli średnim.-

Prasa litewska o rokowaniach z Polską.

"Lietuvos Aidas" Nr.97 z dn.1.VI.r.b. Art.p.t."Logika warszawska." Streszczenie:

W dniach ostatnich na łamach prasy litewskiej ukazało się oświadczenie posła sowieckiego w Kownie, w którem ten ostatni zaprzecza pogłoskom, jakoby Rosja sowiecka proponowała Polsce

rozbiór państwa nadbałtyckich, przyczem Polska inkorporowałaby Litwę, zaś Rosja - Łotwę.

Nota posła sowieckiego wskazuje nawet autora pogłosek. Rozsiewała je mianowicie bawiąca niedawno w Kownie pod przewodnictwem p.Hołówki delegacja polska. Dzieje się to nie poraz pierwszy. Od 1920 roku bodaj Polacy w Helsingforsie, Tallinie, Rydze i innych miejscowościach, przy spotkaniu się z Litwinami, stale wysuwali niebezpieczeństwo moskiewskie, odmalowując je stosownie do okoliczności w różnych barwach. Najulubieńszym był właśnie motyw, wzmiankowany w nocie posła sowieckiego, a mianowicie - rzekome stałe proponowanie przez Rosję sowiecką rozbioru państw nadbałtyckich. Stale też Polacy dodawali, że propozycje moskiewskie odrzucali ze wstrętem, lecz jednocześnie nie bez obawy, czy Rosja poza plecami Polski planów swych nie będzie próbowała urzeczywistnić. W związku z tem wysuwali Polacy niezmiennie pod adresem Litwy propozycję federacji z Polską, jako jedynem państwem, które zdoła Litwę przed agresją moskiewską obronić.

Polskie strachy na lachy wywierały w swoim czasie w niektórych stolicach nadbałtyckich duże wrażenie. Być może, sugestja ta po dzić dzień się utrzymała, acz w mniejszym znacznie stopniu.

Litwa nie zauważyła dotychczas nic, coby wskazywało na żywienie przez Rosję sowiecką insynuowanych jej przez politykę polską planów. Przeciwnie, Sowiety wielokrotnie dały wyraz przekonaniu, że uważają republikę litewską za jeden z najistotniejszych czynników pokoju w Europie Wschodniej. Nikt inny, jak właśnie Sowiety, pierwsze uznały niezawisłą i suwerenną Litwę w jej właściwych granicach ze stolicą Wilnem. W pakcie gwarancyjnym z 1926 r. Sowiety raz jeszcze swój powyższy punkt widzenia na państwo litewskie zatwierdziły.

Wręcz odmiennie postępuje Polska. Mieni się ona orędowniczką państw nadbałtyckich przed niebezpieczeństwem ze Wschodu, a tymczasem, kiedy Litwini wysunęli ideę niepodległego państwa, zwalczała ją przy pomocy wszystkich dostępnych środków, lansując twierdzenie, jakoby Litwa miała być jedynie dzielnicą Polski. Zaledwie zbudziła się Litwa do życia niepodległego, gdy Polska w 1919 roku w brutalny sposób okupuje jej stolicę i usiłuje opanować resztę Litwy. W 1920 r. łamie Polska podpisany przez siebie pakt międzynarodowy i przy pomocy zainscenizowanej tragifarsy buntu Żeligowskiego poraz drugi zagarnia Wilno i usiłuje okupować całą Litwę. Jedynie opór litewski i presja mocarstw zachodnich powstrzymały Polskę w jej agresywnych zapędach.

Dzierżąc w swych szponach Wilno, Polska nie porzuca myśli o zagrabieniu Kowna. Wypływa Pleczkajtis, czy inny wróg własnej ojczyzny. Polacy skwapliwie rozpoczynają z nim układy, zmierzające ku okupacji terytorjum litewskiego.

Tak wygląda rzeczywista działalność "przyjaciół" Litwy, którzy tyle troski wykazują, ażeby "obronić" państwa nadbałtyckie przed agresją moskiewską.

Ze względu na fakty powyższe, nocie posła sowieckiego w Kownie z całą ufnością zawierzyć wypada, dziwiąc się jedynie naiwności dyplomatów polskich, którzy sądzą, że przy pomocy jałowych strachów na lachy zdołają w Kownie coś wskórać. Logika polska przypomina logikę zbójcy, który napadł na podróżnego i, zdzierając zeń ubranie, stara się wmówić w biedaka, ażeby był mu powolnym i oddał swą własność dobrowolnie, gdyż w pobliżu czai się inny jeszcze gorszy bandyta, który tak czy inaczej, litości dla podróżnego nie okaże.

Litwa broniła i bronić będzie swej niepodległości przed każdym wrogiem. Rzecz prosta, broniłaby się również przed Moskwą, gdyby ta ostatnia knowała przeciwko niepodległości republiki litewskiej. Wszelako dziś Moskwa zagwarantowała Litwie niepodległość i Wilno aż dwoma traktatami, których nie myśli

łamać. Tymczasem Polska dwukrotnie już zagranęła stolicę litewską wraz z trzecią częścią terytorjum, łamiąc traktaty i nie myśląc nawet o naprawieniu wyrządzonych krzywd. Co więcej, p. Zaleski twierdzi, że Polska nie pozwoli wogóle tej kwestji poruszać.

Polska trzyma Litwę za gardło, przysięgając wobec całego świata, że uścisku swego nie zwolni i nawet nie chce o tem słyszeć. Jednocześnie zaś stara się Polska "po przyjacielsku" ostrzec Kowno, że do chwycenia Litwy za gardło przygotowuje się Moskwa. Tak wygląda taktyka o logika warszawska.-

"Lietuvos Aidas"Nr.97 z dn.1.VI.r.b.Artykuł naczelnego redaktora "Lietuvos Aidasa" p.M.Bagdonasa p.t."U p.Zaleskiego."

Warszawa oficjalnie podaje sięza zwolenniczkę uregulowania z Litwą stosunków. Wystarcza przypomniec enuncjacje członków rządu polskiego, wygłaszane w Warszawie,Genewie i innych miastach,że Polska nie żywi względem Litwy agresywnych planów,a dąży do ustalenia przyjaznych sąsiedzkich stosunków. Nie ulega wątpliwości,że taki jest oficjalny kurs polityki polskiej, tem korzystniejszy dla Warszawy,że daje możność zademonstrowania tendencyj pacyfistycznych,w które jednak zagranica jakoś wierzyć nie chce.Oczywiście nie wszystkie państwa.Dla niektórych z nich imperjalistyczna Polska,gotowa w każdej chwili do wojny, stanowi nader poważny czynnik w kombinacjach politycznych.Publicznie jednak szczycić się tem nie wypada.To też umiłowanie pokoju stało się nieodłącznym frazesem każdej deklaracji mężów stanu w Europie Wschodniej.Wszyscy są najgorliwszymi apostołami pokoju i uzbrojeni od stóp do głowy,stoją na jego straży,gotowi do ostatka bronić idei pokoju przed nieoczekiwanym napastnikiem. Tak się dzieje nazewnątrz.W istocie zaś czai się gdzieś w cichości duch wojny.Jak się zdaje,nie należy go szukać zbyt daleko poza Warszawą.Tak się dziwnie składa, że anioł pokoju niezbyt dobrze w Warszawie się czuje.

Warszawa nie jest zwykłem, wielkiem miastem. Nazewnątrz nie da się Warszawie nic zarzucić. Wielkie, piękne, czyste, o historycznych tradycjach miasto. Wszelako atmosfera Warszawy różni się od atmosfery innych stolic. Warszawa z natury swej nie jest spokojnym ośrodkiem ekonomicznym czy kulturalnym, a tylko i wyłącznie politycznym. Jako taka, jest Warszawa miastem niespokojnem, pełnem niespodzianek. Istotnie wystarcza spojrzeć na mapę obecnego państwa polskiego, na te "kurytarze", przypominające długie szpony, zatopione w ciałach obcych narodów na północy i południu, na zachodzie i wschodzie, ażeby zrozumieć, że krzyżują się tu interesy najzupełniej sprzeczne. Oddziałuje to wybitnie na polityczne oblicze Warszawy, stwarzając źródło mnóstwa plotek i pogłosek.

Co się tyczy ostatniego wywiadu z p.Zaleskim, nie wnosi on żadnych specjalnie nowych motywów. Kładzie się, jak zwykle, nacisk na pokojowość i potrzebę przyjaznych stosunków z Litwą. Jedynym dysonansem jest konieczność negowania przez ministra poruszonych zbyt obszernie przez współpracownika swego planów. Wprawdzie ludzie, uważnie śledzący za polityką polską, nie od dzisiaj zdają sobie sprawę, że Polska plany, którym p.Hołówko dał wyraz, istotnie żywi, lecz nikt tych planów dotychczas z taką precyzją publicznie nie sformułował. Litwie nie chodzi o to, co myślą o planach p.Zaleskiego inni sąsiedzi polscy. Wszelako w stosunku do Litwy dadzą się wyciągnąć pewne wnioski, wypływające bezpośrednio z istotnych tendencyj polskich, których rąbek p.Hołówko uchylił. Chodzi mianowicie o to, że jeżeli Polacy się dziś układają,to tylko z tego względu,iż narazie nie widzą żadnej możliwości zrealizowania swych imperjalistycznych planów.Polityka polska w stosunku do Litwy jest pokojowa tylko nazewnątrz.Polska wyczekuje odpowiedniego momentu, - jak się wyraził pewien wybitny polityk warszawski.-

II.ZAGADNIENIA GOSPODARCZE.

Działalność Litewskiego Banku Rolnego.

"Lietuvos Ukis."Nr.3-4 z marca-kwietnia r.b.Art.p.t. Z prac Banku Rolnego."

Ilość pożyczek, wydawanych przez Bank Rolny wzrosła, w styczniu, lutym i marcu r.b. bardzo znacznie. Swiadczy o tem tabelka poniższa:

	31 grudzień 1927 r.	30 marzec 1928 r.
Dyskonto weksli.	8.155.000 lit.	8.070.000 lit.
Specjalne rachunki bież.	3.657.000 "	4.350.000 %
Pożyczki.	13.598.000 "	17.561.000 "

Ogólna suma pożyczek wzrosła w ciągu 3-ch miesięcy /od Nowego Roku/ o 4.643 tys.lt. Do dnia 1-go stycznia r.b. udzielono pożyczek na sumę 25.595 tys.lit., zaś do dnia 30-go marca - na sumę 30.238 tys.lit. Cyfry te świadczą o wielkiem zapotrzebowaniu pieniężnem wśród ludności rolniczej.

Nowych pożyczek udzielono:

	Ilość pożyczek.	Suma w lit.
w styczniu r.b.	285	1.044.700
" lutym " "	474	1.805.400
" marcu " "	698	2.506.650
Ogółem	1.457	5.356.750

Suma ogólna udzielonych pożyczek wzrasta.

Drogą bezpośrednią udzielono rolnikom pożyczek do dnia 1-go stycznia r.b. na sumę ogólną 15.556.742 lt.34 ct., z czego na powiaty poszczególne przypadło:

Powiaty.	Ogólna liczba gospodarstw.	Liczba gospodarstw kredytowanych.	Suma pożyczek. lt.	ct.
Olicki.	14.055	368	669.087	-
Birżański.	12.215	331	807.406	02
Jezioroski	5.700	82	158.840	-
Kowieński.	12.993	777	1.819.500	30
Kiejdański	10.349	338	823.471	25
Kretyngoski.	10.293	60	203.320	-
Obszar Kłajpedy.	-	264	852.161	-
Marjampolski.	11.200	302	948.600	-
Możejski.	7.900	127	385.235	55
Poniewieski.	17.500	356	913.402	70
Rosieński.	13.400	336	827.146	-
Rakiski.	10.479	344	638.079	38
Sejneński.	5.179	32	77.650	-
Szacki.	9.500	81	274.400	-
Szawelski.	26.500	541	1.646.441	05
Taurogski.	13.772	157	344.900	-
Telszewski.	8.985	82	303.366	-
Trocki.	11.252	249	365.550	-
Włkimierski.	18.400	225	479.455	-
Uciański.	14.436	193	369.280	-
Wyłkowyszski.	7.882	230	629.445	-
Ogółem.	-	5.475	15.556.742	34

Najwięcej pożyczek udzielono w pow.kowieńskim i szawelskim, najmniej zaś - w sejneńskim, jezioroskim i kretyngoskim.

Złożyło się na to największe oddalenie trzech tych powiatów od Kowna oraz małe uświadomienie rolników.

Przeciętne zadłużenie 1 ha w Banku Rolnym wynosi 98 l[illegible]

Za pośrednictwem banczków udzielono do dnia 1-go stycznia r.b. pożyczek na sumę 4.058.950 lt. oraz wyznaczono kredyty na rok bieżący w wysokości 1.000.000 lt. Ilustruje to poniższa tabelka:

Powiaty.	Liczba banczków	Udzielono pożyczek w lit.	Preliminowano kredytów na 1928 r. w lit.
Olicki.	11	113.300	100.000
Birżański.	11	146.500	100.000
Jezioroski.	7	88.300	20.000
Kowieński.	18	246.050	-
Kiejdański.	12	149.100	50.000
Kretyngoski.	19	189.100	10.000
Obszar Kłajpedy.	5	523.000	-
Marjampolski.	21	234.500	-
Możejski.	12.	170.000	-
Poniewieski.	14.	247.000	80.000
Rosieński.	13.	112.900	100.000
Rakiski.	11.	169.400	30.000
Sejneński.	7.	57.200	40.000
Szacki.	16.	214.300	-
Szawelski.	22	326.000	120.000
Taurogski.	13	142.500	100.000
Telszewski	11	133.200	30.000
Trocki.	10	122.900	80.000
Wiłkomierski.	14	123.700	100.000
Ucianski.	13	138.400	100.000
Wyłkowyszski.	17	411.600	~~1.060.000~~ -
Ogółem.......	277	4.058.950	1.060.000

Poniemionym banczkom udziela Bank Rolny pożyczek jedyniep pod warunkiem pobierania maximum 12 % rocznie.

Pozatem Bank Rolny udzielił pożyczek następujących:

Spółkom Przetwarzania Mleka:	1 stycznia 1928 r.	1 kwietnia 1928 r.
a/ dla obrotu...............	519.036 lt. 21 ct.	557.368 lt. 47 ct.
b/ na maszyny..............	1.276.608 " 43	" 1.673.240 " 94 "
Ogółem......	1.795.671 " 64	" 2.230.609 " 41 "

Dnia 30-go marca r.b. odbyło się walne zebranie akcjonarjuszów Banku Rolnego z udziałem 23 osób, reprezentujących 24.843 akcje /na ogólną ilość 24.880 akcyj zakupionych/. Zebranie po wysłuchaniu sprawozdań i zatwierdzeniu bilansu bankowego za 1927 r., podzieliło zyski z 1927 r. w wysokości 1.113.675 lt 52 ct, jak następuje:

Na kapitał rezerwowy....................	500.000 lt.	
Na dywidendy................................	398.560 "	
Dla dyrekcji.................................	14.685 "	42 ct.
" Rady..	5.585 "	35 "
" personelu..................................	7.000 "	
Do dyspozycji Ministerstwa Rolnictwa dla premjowania produktów rolnych na eksport.	100.000 "	
Do dyspozycji Ministrowi Rolnictwa na stypendja.........................	60.000 "	
Izbie Rolniczej..............................	28.741 "	75 "
O g ó ł e m.	1.113.675 "	52 "

Budżet Banku Rolnego na 1928 rok uchwalonom w postaci następującej:

Wynagrodzenie Rady	10.000	lit.
" Dyrekcji	85.000	"
" Komisji Rewizyjnej	2.500	"
Płace personelu	460.000	"
Lokal, opał i światło agenta kłajpedzkiego	7.000	"
Opał i światło	5.000	"
Komorne	55.000	"
Pisma i ogłoszenia	6.000	"
Wydatki na pocztę, telegrafxiktelefon	20.000	%
Wydatki kancelaryjne	17.000	"
Djety	20.000	"
Utrzymanie auta	6.000	"
Różne wydatki	10.000	"
Wydatki inwentarzowe i tranzlokacyjne	30.000	"
Ogółem	745.500	"

Działalność drobnych towarzystw rolniczych na Litwie.

„Lietuvos Ukis"Nr.3-4 z marca-kwietnia r.b.

Towarzystwo Pszczelarzy.

Towarzystwo Pszczelarzy powstało w styczniu 1927 r. i liczy 6 oddziałów. Centrala towarzystwa skupia przeszło 60-ciu członków. Zadaniem towarzystwa jest podniesienie poziomu hodowli pszczół na Litwie oraz zorganizowanie nowoczesnej produkcji miodu i wosku.

Towarzystwo Producentów Owocowych i Warzywnych.

Towarzystwo powstało w lutym 1927 r. i posiada trzy oddziały. Towarzystwo mamx na celu zorganizowanie eksportu oraz uszlachetnienie gatunków drzew owocowych na Litwie.

Towarzystwo Hodowców Ptactwa Domowego i Drobniejszego Bydła.

Towarzystwo powstało w 1923 r. Liczy ono przeszło 60 członków i ma na celu propagandę hodowli ptactwa i drobnego bydła. Ostatnio rozporządzało towarzystwo 85-ciu tasowemi kurnikami, w których się hoduje przeszło 11.000 kur. Towarzystwo zamierza, wzorem Towarzystwa Pszczelarzy, zorganizować wkrótce wystawę ptactwa.

Towarzystwo hodowców trzody chlewnej.

Towarzystwo powstało w styczniu 1926 r. i ma na celu krzewienie hodowli rasowej trzody chlewnej. Towarzystwo liczy 132 członków. Staraniem towarzystwa sprowadzono z zagranicy rasową trzodę chlewną.

Do dnia 1-go grudnia 1927 r. towarzystwo rozpowszechniło wśród rolników 351 rasowych wieprzaków i 459 młodych macior. Większość rasowej trzody chlewnej sprowadza się z Anglji.

Związek Hodowców Bydła rasy holenderskiej.

Związek powstał w październiku 1922 r. i zakupił w ciągu trzech lat 120 rasowych krów i 15 byków w Królewcu, 129 krów i 39 byków w Szwecji. Liczba członków towarzystwa oraz zakupionego bydła rasy holenderskiej wzrasta z roku na rok. Świadczy o tem tabelka poniższa:

Rok.	Liczba członków	Ilość bydła.	Zarejestrowane byki.	Zarejestrowane krowy.
1923.	34	849	33	373
1924.	41	980	20	173
1925.	52	1.221	26	187
1926.	60	1.381	18	137
1927./do 6 mies./	83	1.659	-	-
Ogółem	83	1.659	97	871

Centralny Związek Kontroli Nad Bydłem.

Związek powstał w grudniu 1923 r. i ma na celu drogą kontroli krów, ich produkcyjności i karmu, racjonalne zorganizowanie mleczarstwa. Działalność związku ilustruje tabelka poniższa:

Rok.	Liczba obór.	Ilość kontrolowanych krów.
1923	46	1.170
1924	90	1.768
1925	209	2.961
1926	228	3.282

W 1926 r. liczył związek 75 kontrol-asystentów.

Wszystkie powyższe towarzystwa i związki uzależniają swą działalność od dyrektyw Izby Rolniczej.-

R u c h k o l e j o w y n a L i t w i e.

"Lietuvos Ukis"Nr.3-4 z marca-kwietnia r.b.

W lutym r.b. załadowano ogółem 7.998 wagonów, czyli o 10 % więcej, niż w styczniu, zaś w marcu - 10.489 wagonów, czyli o 30 % więcej, niż w lutym. W zestawieniu z odnośnemi miesiącami 1927 r. /6.787 wagonów i 8.351 wagonów/, ruch wagonów wzrósł w lutym r.b. o 17 %, zaś w marcu - o 25 %. Ruch w marcu r.b. jest rekordowy.

Z zagranicy przejęto w lutym 3.313 wagonów ładownych, czyli o 2 % więcej, niż w styczniu i o 6½ % więcej, niż w lutym 1927 r. W marcu przejęto 3.674 wagonów ładownych, czyli o 10 % więcej, niż w lutym r.b. i w marcu r.ub.

Wewnątrz kraju załadowano w lutym 4.685 wagonów, czyli o 19 % więcej, niż w styczniu i o 28 % więcej, niż w lutym r.ub.; w marcu zaś załadowano 6.815 wagonów, czyli o 46 % więcej, niż w lutym r.b. i o 36 % więcej, niż w marcu r.ub. Jest to również cyfra rekordowa.

Ruch wagonów tranzytowych wyraził się w lutym r.b. cyfrą 1.759 wagonów, czyli o 1% mniej, niż w lutym r.ub./1772 wagonów/; w marcu natomiast - 1.750 wagonów, czyli o 11 % mniej niż w marcu r.ub./1.965 wagonów/. Tranzyt z Niemiec wyniósł w lutym 1.511 wagonów, czyli o 15 % więcej, niż w styczniu; w marcu natomiast - 1.568 wagonów, toznaczy tyleż co w lutym r.b. i o 5 % więcej, niż w marcu r.ub./1.493 wagonów/. Tranzyt z Niemiec obejmował głównie maszyny, wyroby chemiczne, owce rasowe i wełnę. Tranzyt z Rosji wyraził się w lutym cyfrą 248 wagonów czyli o 30 % mniej, niż w styczniu i niemal 4 razy mniej, niż w lutym r.ub. /876 wagonów/; w marcu natomiast - zaledwie 182 wag. czyli o 25 % mniej, niż w lutym i niemal trzy razy mniej niż w marcu 1927 r. Tranzyt z Rosji zmalał, gdyż nie obejmował zboża ani mąki, a tylko jaja, skóry, ikrę, ptactwo bite, owoce i t.p.

Dochody kolei wyniosły w styczniu r.b. ogółem - 3.295.000 lt. /w grudniu 1927 r. - 3.366.000 lt./. W zestawieniu ze styczniem r.ub. /2.788.998 lt.48 ct./, dochody styczniowe r.b. wzrosły o 19 %. Tłumaczy się to podwyższeniem taryfy

Tekst nowej konstytucji litewskiej.

"Lietuvos Aidas"Nr.94 z dn.29.V.r.b.

KONSTYTUCJA PANSTWA LITEWSKIEGO.

Prezydent Republiki za zgodą Gabinetu Ministrów in corpore - Premjera I Ministra Spraw Zagranicznych prof.A.Voldemarasa, Ministra Obrony Kraju gen.T.Daukantasa, Ministra Finansów J.Tubelisa, Ministra Sprawiedliwości A.Zylinskasa, Ministra Rolnictwa J.Aleksy, Ministra Spraw Wewnętrznych J.Mustejkisa, Ministra Komunikacji S.Czurlonisa, Ministra Oświaty K.Szakenisa i Kontrolera Państwa W.Matulajtisa -, postanowił proklamować w dniu 15-go maja następującą konstytucję państwa litewskiego:

I. Zasady ogólne.

§ 1.

Państwo Litewskie jest niepodległą republiką demokratyczną.

Suwerenna władza państwowa należy do Narodu.

§ 2.

Władzę państwową sprawuje Sejm, Rząd i Sądy.

§ 3.

W Państwie Litewskiem nie ma mocy obowiązującej żadna sprzeczna z konstytucją ustawa.

§ 4.

Terytorjum Litwy składa się z ziem, których granice określone zostały przez zawarte dotychczas przez państwo traktaty międzynarodowe. Zwiększać pomienione terytorjum wolno drogą zwykłego ustawodawstwa, zmniejszać zaś - jedynie drogą odwołania się do narodu.

§ 5.

Stolicą Litwy jest Wilno. Stolica może być jednak przeniesiona czasowo w inne miejsce drogą odnośnej ustawy.

§ 6.

Poszczególne dzielnice Litwy mogą uzyskać drogą odnośnej ustawy prawo ustroju autonomicznego. Prawa autonomiczne każdej dzielnicy winne być wymienione w statucie, nadanym jej drogą odnośnej ustawy.

Sejmiki dzielnic autonomicznych nie mogą wydawać ustaw, dotyczących interesów całej Litwy, lub innych jej dzielnic bądź też sprzecznych z ustawami państwowemi.

§ 7.

Językiem państwowym jest język litewski. Używanie języków miejscowych określa ustawa.

§ 8.

Barwy państwowe są następujące: żółta, zielona i czerwona. Godłem państwa jest biała Pogoń na tle czerwonem.

II. Obywatele Litwy i ich prawa.

§ 9.

Prawo obywatelskie uzyskuje się i utraca na mocy odnośnej ustawy o obywatelstwie.

Obywatel obcego państwa może obywatelstwo litewskie uzyskać, o ile zamieszkiwał na Litwie conajmniej dziesięć lat.

Z pełni praw politycznych korzystają jedynie dzieci osób naturalizowanych, zrodzone w charakterze obywateli Litwy; same zaś osoby naturalizowane uzyskują jedynie czynne prawa polityczne.

§ 10.

Nikt nie może być jednocześnie obywatelem Litwy i innego państwa.

Obywatel Litwy nie traci wszakże swych praw obywatelskich po uzyskaniu obywatelstwa jednego ze stanów amerykańskich o ile spełnia określone przez ustawę obowiązki.

§ 11.

Wszyscy obywatele Litwy, mężczyźni i kobiety, są równi wobec ustaw. Nie mogą być nadawane specjalne przywileje, ani też zmniejszane prawa obywatelskie z powodu pochodzenia, wyznania czy narodowości danego obywatela.

§ 12.

Osoba obywatela jest nietykalna. Pociągnąć obywatela do odpowiedzialności wolno jedynie w przewidzianych ustawą wypadkach i trybie. Obywatel może być aresztowany lub wolność jego ograniczona, jedynie w wypadku ujęcia go in flagranti, względnie na mocy wyroku sądowego. Aresztowanemu obywatelowi winno się najdalej w ciągu 48-miu godzin doręczyć decyzję w sprawie jego aresztowania oraz podać motywy tego kroku. Obywatel, któremu decyzji takiej nie zakomunikowano, zostaje natychmiast zwolniony.

§ 13.

Mieszkanie obywatela jest nietykalne. Wstęp do mieszkania i przeprowadzenie w niem rewizji możliwe są tylko w wypadkach i trybie, przewidzianych ustawą.

§ 14.

Obywatel korzysta z wolności wyznania i sumienia.

Wyznanie i światopogląd obywatela nie mogą usprawiedliwiać przestępstwa, lub niespełniania obowiązków publicznych.

§ 15.

Obywatelom gwarantuje się tajemnicę korespondencji i porozumiewania się przy pomocy poczty, telefonu i telegrafu. Wyjątki stanowią przewidziane ustawą wypadki.

§ 16.

Obywatelom gwarantuje się wolność słowa i prasy, krępowaną jedynie w przewidzianych ustawą wypadkach, kiedy wymaga tego obrona moralności i ładu państwowego.

§ 17.

Obywatelom przyznaje się swobodę zebrań, zwoływanych w określonym ustawą trybie. Zebrania nie mogą być przytem zbrojne i zagrażać bezpieczeństwu publicznemu.

§ 18.

Obywatelom gwarantuje się swobodę towarzystw i związków, o ile ich cele i środki nie kolidują z kodeksem karnym.

§ 19.

Dla obrony interesów wiary i kultury mogą być powoływane osoby prawne w trybie określonym ustawą.

§ 20.

Obywatel, skrzywdzony przez pełniącego swe obowiązki urzędnika, ma prawo w określonym ustawą trybie pociągnąć go do odpowiedzialności sądowej, bez względu na zgodę zwierzchności danego urzędnika. Jednocześnie obywatel ma prawo żądać odszkodowania z tytułu strat, wyrządzonych mu przez danego urzędnika.

§ 21.

Każdy obywatel ma prawo złożenia petycji do sejmu.

§ 22.

Obywatele mają prawo inicjatywy ustawodawczej. 25 tysięcy obywateli, korzystających z sejmowego prawa wyborczego, mają prawo przedłożenia sejmowi w określonym ustawą trybie projektu ustawy, który sejm winien rozpatrzyć.

§ 23.

Roztacza się ochronę nad prawem własności. Mienie obywateli podlega wywłaszczeniu drogą ustawową jedynie w wypadku, kiedy wymaga tego interes publiczny.

III. S e j m.

§ 24.

Sejm składa się z przedstawicieli narodu.
Liczbę przedstawicieli określa ustawa.

§ 25.

Przedstawicieli obiera się na podstawie głosowania powszechnego, równego, bezpośredniego i tajnego, według proporcjonalnego systemu wyborczego.

Sposób przeprowadzania wyborów do sejmu określa ustawa.

§ 26.

Z czynnego prawa wyborczego korzystają obywatele Litwy, cieszący się pełnią praw, mężczyźni i kobiety, w wieku conajmniej 24-ech lat. Z biernego prawa wyborczego korzystają obywatele w wieku conajmniej 30-stu lat.

§ 27.

Sejm zbiera się na okres 5-cioletni.

§ 28.

Po upływie kadencji sejmowej lub też w wypadku rozwiązania sejmu, wybory ponowne winne się odbyć najdalej w ciągu 6-ciu miesięcy. O dniu wyborów do nowego sejmu decyduje prezydent republiki.

Pomieniony okres półroczny nie ma zastosowania w wyborach do pierwszego sejmu.

Sejm zbiera się corocznie na dwie sesje zwyczajne: w pierwszy poniedziałek w lutym i w pierwszy poniedziałek we wrześniu.

Pierwsze posiedzenie zwyczajnej sesji sejmowej otwiera Prezydent Republiki osobiście, lub też za pośrednictwem Prezesa Ministrów.

Sesja zwyczajna trwa najdalej trzy miesiące.

§ 29.

Sejm wydaje ustawy. Sposób ogłaszania ustaw i termin wchodzenia ich w życie określa osobna ustawa.

§ 30.

Sejm sprawuje nadzór nad działalnością rządu oraz wysłosowuje doń interpelacje i zapytania.

§ 31.

Zatwierdzenia przez Sejm wymagają budżet państwowy i jego realizacja.

§ 32.

O ile traktaty międzynarodowe, zawierane z Litwą, dotyczą spraw, regulowanych drogą ustawową, ratyfikacja ich wymaga zgody sejmu.

§ 33.

Zgoda Sejmu potrzebna jest dla rozpoczęcia lub zakończenia wojny.

Działania wojenne mogą być rozpoczęte niezależnie od Sejmu, kiedy kraj nieprzyjacielski wypowiada Litwie wojnę, lub kiedy nieprzyjaciel bez wypowiedzenia wojny przekroczył granice Litwy.

§ 34.

W wypadku wybuchu wojny, zbrojnego powstania, czy innych niebezpiecznych zamieszek w państwie, Prezydent Republiki na wniosek Gabinetu Ministrów, może wprowadzić w całym kraju lub w pewnych jego częściach stan wojny lub inny jakiś stan nadzwyczajny, zawiesić tymczasowo konstytucyjne gwarancje praw obywatelskich /§§ 12, 13, 15, 16, 17, 18/ i jąć się środków dla odparcia niebezpieczeństwa przy użyciu nawet siły zbrojnej.

§ 35.

Sejm wybiera marszałka i innych członków prezydjum.
Sejm uchwala statut swych prac, mający moc ustawy.

§ 36.

Nadzwyczajną sesję sejmową zwołuje Prezydent Republiki

bądź z własnej inicjatywy, bądź też na wniosek na piśmie 3/5 ogólnej liczby posłów na sejm, z jednoczesnem wymienieniem spraw, które zwołanie sesji nadzwyczajnej spowodowały.

§ 37.

Każdy poseł na sejm, rozpoczynając pełnienie swych obowiązków, składa przysięgę lub uroczyste przyrzeczenie na wierność Republice Litewskiej, zobowiązując się przestrzegać jej ustaw i sumiennie spełniać pełnomocnictwa przedstawiciela narodu.

Poseł na sejm, któryby złożenia przysięgi czy przyrzeczenia odmówił, lub też który składa przysięgę czy przyrzeczenie warunkowo, traci pełnomocnictwa poselskie.

§ 38.

Posłowie na sejm kierują się jedynie własnem sumieniem i nie mogą być krępowani przez żadne mandaty.

§ 39.

Poseł na sejm nie może być karany sądownie z powodu swych przemówień, wygłoszonych podczas pełnienia obowiązków, wszelako może być pociągany do odpowiedzialności w trybie zwykłym, za obrazę honoru.

§ 40.

Osoba posła na sejm jest nietykalna. Wolno go aresztować jedynie za zgodą sejmu, wyjąwszy wypadki, kiedy poseł na sejm zaskoczony zostaje in flagranti.

O aresztowaniu posła na sejm i przyczynie aresztowania komunikuje się w takich wypadkach marszałkowi sejmu, najdalej w ciągu 48-miu godzin. Marszałek z kolei komunikuje o tem sejmowi na najbliższem posiedzeniu.

§ 41.

Poseł na sejm nie może się trudnić tem, co nie jest zgodne z jego obowiązkami. Określa to bliżej osobna ustawa.

Posłowie na sejm za pracę swą w sejmie otrzymują określone ustawą wynagrodzenie.

IV. R z ą d .

§ 42.

Rząd składa się z Prezydenta Republiki i Gabinetu Ministrów.

§ 43.

Prezydenta Republiki wybiera się w charakterze specjalnego przedstawiciela narodu na okres 7-mioletni. Stronę techniczną wyborów określa ustawa.

§ 44.

Rozpoczynając pełnienie swych obowiązków, Prezydent Republiki składa przysięgę, na mocy której dbać ma ze wszystkich sił swoich o dobro Republiki i Narodu, przestrzegać ustaw, sumiennie pełnić swe obowiązki i być dla wszystkich jednakowo sprawiedliwym.

§ 45.

Prezydentem Republiki zostać może każdy obywatel Litwy, korzystający z biernego prawa wyborczego i liczący conajmniej 40 lat życia.

§ 46.

Prezydent Republiki pełni swe obowiązki aż do chwili wyboru prezydenta nowego. Ta sama osoba może zostać prezydentem ponownie.

§ 47.

W wypadku wyjazdu Prezydenta Republiki zagranicę, choroby i niemożności spełniania obowiązków, dymisji lub śmierci, - zastępuje go Prezes Ministrów. W wypadku dymisji lub śmierci prezydenta, wybiera się prezydenta nowego.

§ 48.

Prezydent Republiki reprezentuje Republikę, akredytuje

posłów litewskich zagranicą, przyjmuje posłów państw obcych i ratyfikuje zawierane z państwami obcemi traktaty.

§ 49.

Prezydent Republiki mianuje Prezesa Ministrów, innych ministrów i Kontrolera Państwa, przedstawionych przez Prezesa Ministrów. Prezydent Republiki dymisjonuje również Gabinet Ministrów in corpore, jak też ministrów poszczególnych i Kontrolera Państwa.

§ 50.

Prezydent Republiki mianuje i dymisjonuje oficerów wszystkich stopni i urzędników Republiki, których nominacja i zwalnianie należy ustawowo do Prezydenta.

§ 51.

Prezydent Republiki ogłasza ustawy.

Przyjęte przez sejm ustawy ogłasza Prezydent Republiki najdalej w ciągu miesiąca, licząc od dnia przesłania ustawy na ręce Prezydenta.

Prezydent Republiki ma prawo w ciągu jednego miesiąca, licząc od dnia przesłania na ręce prezydenta ustawy, skierować ją z powrotem do sejmu z własnym wnioskiem powownego jej rozpatrzenia. O ile sejm uchwali daną ustawę w drugiem czytaniu większością conajmniej 2/3 głosów, Prezydent Republiki ustawę winien ogłosić.

§ 52.

Prezydentowi Republiki przysługuje w stosunku do przestępcy prawo łaski, polegające na przywróceniu danej osobie, w przewidzianych ustawą wypadkach, utraconych lub ograniczonych praw obywatelskich.

§ 53.

Prezydent Republiki ma prawo rozwiązania sejmu. W razie nieobradowania sejmu, lub też w razie jego nieistnienia, Prezydent Republiki może wydawać ustawy, mające moc prawną aż do chwili zmiany ich przez sejm. W razie nieistnienia sejmu lub niemożności zwołania sesji nadzwyczajnej, Prezydentowi Republiki przysługują prawa sejmowe, przewidziane w §§ 31, 32 i 64.

§ 54.

Dla regulowania ustaw i opracowywania, względnie przeglądania projektów, powstaje Rada Państwa. Skład jej, prawa i obowiązki, określa osobna ustawa.

§ 55.

Prezydent Republiki jest naczelnym wodzem wszystkich sił zbrojnych Republiki.

§ 56.

Prezydent Republiki ma prawo uczestniczenia w posiedzeniach Gabinetu Ministrów i przewodniczenia na jego posiedzeniach, jak również żądania od Gabinetu i ministrów sprawozdań z ich działalności.

§ 57.

Wszystkie akty Prezydenta Republiki, za wyjątkiem dymisji Gabinetu Ministrów, winne być podpisane przez Prezesa Ministrów lub odnośnego ministra. Odpowiedzialność za dany akt spada na ministra, który go podpisał.

§ 58.

Gabinet Ministrów składa się z Prezesa Ministrów i innych ministrów. Liczbę ministrów i ich resorty określa ustawa.

§ 59.

Z chwilą rozpoczęcia pełnienia swych obowiązków ministrowie i Kontroler Państwa składają przysięgę lub uroczyste przyrzeczenie bezstronnego i sumiennego pełnienia swych obowiązków i przestrzegania ustaw.

§ 60.

Gabinet Ministrów solidarnie odpowiada przed sejmem za ogólną politykę rządu, zaś każdy minister odpowiada osobno za działalność w powierzonym mu rescrcie.

Gabinet Ministrów i każdy minister poszczególny podają się do dymisji w razie wyrażenia przez sejm votum nieufności głosami 3/5 ogólnej liczby posłów.

§ 61.

Gabinet Ministrów opracowuje i przedkłada sejmowi projekty ustaw.

§ 62.

Gabinet Ministrów wprowadza w życie ustawy, prowadzi wewnętrzną i zagraniczną politykę Republiki, stoi na straży nietykalności terytorjum i ładu wewnętrznego państwa.

§ 63.

W posiedzeniach Gabinetu Ministrów może brać udział Kontroler Państwa z prawem głosu doradczego.

§ 64.

Wytoczyć Prezesowi Ministrów lub poszczególnemu Ministrowi, czy Kontrolerowi Państwa sprawę karną z powodu przestępstw służbowych lub zdrady stanu, ma prawo sejm większością 3/5 ogólnej liczby głosów.

Wytoczoną sprawę rozstrzyga Najwyższy Trybunał Litewski.

§ 65.

Wytoczyć sprawę Prezydentowi Republiki z powodu przestępstw, wymienionych w § 64-ym, ma prawo sejm większością 3/4 ogólnej liczby posłów.

V. S ą d.

§ 66.

Sądy ferują wyroki na mocy ustaw w imieniu Republiki Litewskiej.

§ 67.

Wyrok sądu nie może ulec zmianie lub anulacji w sposób inny, aniżeli przewidują ustawy o sądach.

Amnestji udziela się drogą ustawową.

§ 68.

Organizację, kompetencję i jurysdykcję sądów określa ustawa.

§ 69.

Trybunał Najwyższy jest jedynym na całem terytorjum Republiki.

§ 70.

Sąd jest równy dla wszystkich obywateli.

Wojskowi podlegają sądom osobnym.

Sądy szczególne mogą powstawać jedynie w czasie wojny lub w wypadkach stanu wojennego.

VI. S a m o r z ą d m i e j s c o w y.

§ 71.

Gminom i miastom gwarantuje się prawo samorządowe w granicach ustaw. Stronę techniczną wyborów do samorządów określa ustawa.

§ 72.

Organy samorządowe stoją, we wskazanym ustawą trybie, na straży interesów gospodarczych i kulturalnych, oraz spełniają powierzone sobie na podstawie ustaw obowiązki administracyjne.

§ 73.

Rząd baczy, ażeby miejscowe organy samorządowe spełniały swe obowiązki i ażeby działalność ich nie była sprzeczna z ustawami państwa.

VII. P r a w a m n i e j s z o ś c i n a r o d o w y c h.

§ 74.

Mniejszości narodowe, stanowiące znaczną część obywateli, mają prawo autonomicznego regulowania, w granicach ustaw, swych interesów narodowo-kulturalnych, jak oświata, dobroczynność, samopomoc. W związku z tem, mają mniejszości narodowe prawo wybierania własnych organów reprezentacyjnych w określonym ustawą trybie.

§ 75.

Wspomniane w § 74 mniejszości narodowe mają, na mocy odnośnych ustaw, prawo nakładania na członków swych podatków na potrzeby kulturalno-narodowe oraz korzystania z należnej sobie części sum, wyznaczanych przez państwo i samorządy na potrzeby oświaty i dobroczynności, o ile potrzeb tych nie zadawalniają ogólno-państwowe i samorządowe instytucje.

VIII. O b r o n a R e p u b l i k i.

§ 76.

Wszyscy obywatele Republiki biorą udział w obronie jej terytorjum, w określonym ustawą trybie.

§ 77.

Dla obrony granic Republiki organizuje się siły zbrojne. Organizację sił zbrojnych, sposoby ich kompletowania, rodzaj i czas służby określa ustawa.

§ 78.

Rodzinom wojskowych i wojskowym, którzy pełniąc służbę, utracili zdrowie lub życie, gwarantuje się opiekę i zaopatrzenie państwowe.

IX. S p r a w y o ś w i a t o w e.

§ 79.

Wychowanie dzieci jest najwyższym obowiązkiem rodziców.

§ 80.

Szkoły zakłada rząd, samorządy, organizacje społeczne i jednostki. Wszystkie szkoły są pod nadzorem rządu w określonych ustawą granicach.

§ 81.

Nauka religji w szkołach jest przymusowa, za wyjątkiem szkół, założonych dla dzieci, których rodzice nie należą do żadnej organizacji religijnej. Nauka religji winna być prowadzona w myśl wymagań organizacji religijnej, do której uczniowie należą.

§ 82.

Nauczanie powszechne jest obowiązujące.

Termin i sposób wprowadzenia przymusu szkolnego określa ustawa.

Nauczanie powszechne w szkołach rządowych i samorządowych jest bezpłatne.

§ 83.

Prywatne szkoły wyznaniowe, realizujące określone ustawą minimum programu, otrzymują ze skarbu państwa część sumy budżetowej, przeznaczonej na potrzeby oświaty. Część ta odpowiadać ma liczbie uczniów i obywateli Litwy, należących oficjalnie do organizacji religijnej, której doktryny stanowią w danych szkołach przedmiot wykładów.

X. S p r a w y w y z n a n i o w e.

§ 84.

Państwo w jednakowym stopniu przyznaje prawo samostanowienia wszystkim znajdującym się na Litwie organizacjom reli-

gijnym, zgodnie z ich kanonami czy statutami, a więc prawo swobodnego głoszenia swej doktryny, spełniania obowiązków kultu, zakładania i kierowania domami modlitwy, własnemi szkołami, zakładami wychowawczemi i dobroczynnemi, zakładania klasztorów, kongregacyj i bractw religijnych, nakładania na członków podatków na potrzeby organizacyj religijnych, nabywania i zarządzania ruchomościami i nieruchomościami.

Organizacje religijne są dla państwa osobami prawnemi.

Na duchownych nie ciąży powinność wojskowa.

§ 85.

Państwo uznaje nowopowstałe organizacje religijne, o ile doktryna ich i statut nie są sprzeczne z bezpieczeństwem i moralnością publiczną.

Warunki powstawania i egzystencji organizacyj takich określa ustawa.

§ 86.

Akty urodzenia, ślubu czy zejścia, spisywane są przez duchownych danego wyznania, o ile odpowiadają określonej ustawą formie. Akty takie mają na Litwie moc prawną i obywatele nie potrzebują ich powtarzać w innych urzędach.

§ 87.

Ustawy przestrzegają niedziel i innych świąt, uznanych przez państwo.

§ 88.

Wojskowym winno się zapewnić czas na odbywanie obowiązków religijnych.

Podobnież winno się pozwalać na odbywanie obowiązków religijjnych ludziom, przebywającym w szpitalach, więzieniach i innych zakładach publicznych.

XI. Zasady państwowej polityki ekonomicznej.

§ 89.

We wszystkich dziedzinach gospodarczych gwarantuje się każdemu obywatelowi swobodę pracy i inicjatywy.

Życie gospodarcze organizuje się w ten sposób, ażeby każdy obywatel miał pracę.

§ 90.

W poszczególnych dziedzinach gospodarczych gwarantują ustawy odpowiedni samorząd. Drogą ustawową zakłada się Izbę Rolną, Izbę Handlu i Przemysłu, Izbę Pracy i t.d., których współpracę z rządem, normującą życie gospodarcze, określa ustawa.

§ 91.

Jako zasadę we władaniu ziemią przyjmuje się zasadę własności prywatnej.

Państwu pozostawia się prawo regulowania władania ziemią w ten sposób, ażeby stworzyć odpowiednie warunki wzorowej produkcji rolnej, zwłaszcza w kierunku rozkwitu gospodarstw drobnych i średnich.

XII. Finanse państwa.

§ 92.

Nakładać na ludność podatki, określać wydatki państwowe, zaciągać pożyczki wewnętrzne i emitować banknoty, - wolno jedynie drogą ustawową.

§ 93.

Nadzór nad dochodami i wydatkami państwa, jak również nad mieniem, długami i rachunkowością państwową, sprawuje Kontroler Państwa.

§ 94.

Kontroler Państwa opracowuje corocznie sprawozdanie z

realizacji budżetu z roku ubiegłego i przedkłada je Sejmowi najdalej 15-go października.

§ 95.

Gabinet Ministrów corocznie opracowuje budżet na rok przyszły i przedkłada go Sejmowi do zatwierdzenia najdalej 15go października.

§ 96.

Wysokość budżetu państwowego określa się corocznie drogą ustawową na każdy rok osobno przed rozpoczęciem roku budżetowego.

§ 97.

Rok budżetowy rozpoczyna się w dniu 1-go stycznia, kończy się zaś w dniu 31-go grudnia.

XIII. Opieka społeczna.

§ 98.

Odnośna ustawa zapewnia opiekę nad ludzką siłą roboczą.

Państwo roztacza, na mocy poszczególnych ustaw, opiekę nad robotnikiem w razie choroby, starości, wypadków nieszczęśliwych i bezrobocia.

§ 99.

Podstawą życia rodzinnego jest macierzyństwo. Za podstawę tego ostatniego uważa się równouprawnienie płci obojga.

Odnośne ustawy roztaczają opiekę nad zdrowiem i dobrobytem społecznym rodziny.

Nad macierzyństwem roztacza państwo specjalną opiekę.

§ 100.

Odnośne ustawy czuwają nad moralnością i zdrowiem społecznem.

§ 101.

Szkoły wszystkich stopni są jednakowo dla wszystkich dostępne.

§ 102.

Dla propagowania trzeźwości ogół obywateli gminy ma prawo powzięcia decyzji co do utrzymywania zakładów sprzedaży napojów wyskokowych w danym rejonie.

XIV. Zmiana i uzupełnienie konstytucji.

§ 103.

Projekty zmiany i uzupełnienia konstytucji ma prawo wysuwać Sejm, Rząd, lub też 50.000 obywateli, korzystających z czynnego prawa wyborczego.

§ 104.

Wysunięte projekty zmiany lub uzupełnienia konstytucji przyjmuje Sejm większością conajmniej 3/5 głosów.

Przyjęte lub odrzucone przez Sejm zmiany lub uzupełnienia konstytucji, przekazuje się do decyzji Narodu, o ile w ciągu trzech miesięcy od dnia przyjęcia lub odrzucenia żądać tego będzie Prezydent Republiki, lub 50.000 obywateli, korzystających z czynnego prawa wyborczego.

Przyjęte przez Sejm zmiany lub uzupełnienia konstytucji, co do których żądania takiego się nie wysunie, wchodzą w życie po trzech miesiącach od dnia ich ogłoszenia.

XV. Postanowienia wstępne.

§ 105.

Z inicjatywy rządu lub 50.000 obywateli, korzystających z czynnego prawa wyborczego, przyjęta lub odrzucona przez Sejm ustawa może być przekazana do decyzji Narodu drogą referendum.

Stronę techniczną omawianego w §104-ym referendum określa ustawa.

§ 106.

Konstytucja niniejsza wchodzi w życie od dnia jej ogłoszenia, natomiast podlega rewizji najdalej w ciągu 10-ciu lat drogą odwołania się do Narodu.

§ 107.

Ustawy, obowiązujące na Litwie do dnia ogłoszenia niniejszej konstytucji, nie będące z konstytucją sprzeczne i nieanulowane, względnie zmienione wskazaną przez niniejszą konstytucję drogą ustawową, obowiązują w dalszym ciągu.-

A.Smetona
Prezydetn Republiki

Prof.A.Voldemaras
Prezes Ministrów.

"R y t a s" o a n o m a l j a c h w s t o s u n k a c h w e w n ę t r z n y c h n a L i t w i e.

"Rytas"Nr.119 z dn.29.V.r.b.Art.p.t."Anomalje życia społecznego."Streszczenie:

Normalnie rzecz biorąc, kraj który rozpoczął już drugie dziesięciolecie bytu niepodległego, powinienby w stosunkach wewnętrznych posunąć się do wysokiego stosunkowo poziomu, a w każdym razie nie pozwalać na objawy, które się zauważyć dają jedynie w krajach wielce zacofanych. Niestety Litwa nie może się zbytnio wysokim poziomem swego życia społecznego poszczycić. W pewnych wypadkach nabiera się nawet wrażenia, że w czasach ostatnich kraj znacznie się pod tym względem cofnął.

Oddawna już kwestja aparatu administracyjnego, zwłaszcza zaś stosunku urzędników do społeczeństwa i odwrotnie -, stanowi bolączkę kraju. Przed paru laty w prasie pojawiały się częste skargi na obsadzanie stanowisk rządowych przez ludzi, należących do partji rządzącej, połączone z usuwaniem urzędników o odmiennych przekonaniach politycznych. Były to jednak naogół wypadki rzadkie. Cały szereg wysokich urzędników, zbliżonych do sfer opozycyjnych, w spokoju oddawało się swym zajęciom. Wymagano od nich jedynie sumiennej pracy i taktu. Na porządku dziennym były fakty, że dyrektorowi departamentu, referenci, a nawet ministrowie, przebywali w godzinach pozaurzędowych w środowisku opozycyjnem, dzieląc się z otoczeniem swemi informacjami. Nikomu jednak nie przychodziło do głowy czynić z tego urzędnikom poważnych zarzutów. Możnaby wymienić szereg salonów, należących do osób wysoko obecnie postawionych, gdzie komentowano obszernie otrzymywane ze sfer rządzących wiadomości, z których niejednokrotnie korzystali nawet przedstawiciele zagraniczni.

Dzisiaj stosunki te się zmieniły. Nietylko stałe przebywanie w środowisku opozycyjnem grozi utratą posady, lecz zwykła wizyta grzecznościowa u ludzi źle widzianych przez partję rządzącą staję się przedmiotem zarzutów ze strony tej ostatniej. Wytwarza się sytuacja niezmiernie bolesna i anormalna. W kraju istnieje cała kategorja ludzi, z którymi utrzymywanie stosunków grozi przykrościami natury służbowej. Stan taki wnosi demoralizację, stwarza brak szczerości i zaufania, podsyca wzajemną nienawiść. Całe grupy działaczy opozycyjnych przebywają w atmosferze nieustannego lęku, podejrzeń, szpiegowania i t.d. Metody zemsty politycznej stały się na Litwie czemś chronicznem.

Stan taki budzi poważne obawy o przyszłość kraju.-

X.KRONIKA ZAGRANICZNA.

R o k o w a n i a p o l s k o - l i t e w s k i e. BERLIN: Dnia 26-go b.m. rozpoczęło się w poselstwie litewskiem pod przewodnictwem posła litewskiego w Berlinie Sidzikauskasa ostatnie przed przerwą posiedzenie obradującej w Berlinie polsko-litewskiej komisji mieszanej dla spraw prawnych i dla sprawy t.zw. lokalnego ruchu granicznego. Na posiedzeniu osiągnięte zostało całkowite porozumienie co do tekstu umowy polsko-litewskiej o lokalnym ruchu granicznym. Delegacja polska oświadczyła ze swej strony gotowość do podpisania natychmiast umowy, ponieważ jednak delegacja litewska nie posiadała pełnomocnictw potrzebnych do podpisania, zostało ustalone zgodnie, że w ciągu dnia dzisiejszego przeprowadzone zostanie tylko parafowanie umowy i pozostawiona będzie obu rządom decyzja co do tego, czy umowa ta ma być podpisana już w najbliższych dniach, czy dopiero w czasie nowej projektowanej konferencji królewieckiej.

Na zapytanie delegacji polskiej, czy delegacja litewska gotowa jest podjąć odrazu rokowania co do pozostałych kwestyj, przekazanych na konferencji królewieckiej tej komisji, a mianowicie kwestji pobytu, osiedlenia, opcji i obywatelstwa, oświadczyła delegacja litewska, że narazie nie zamierza przedłożyć żadnych dalszych propozycyj ze swej strony. Na to przewodniczący delegacji polskiej Tarnowski zapowiedział delegacji litewskiej przedłożenie w najbliższych tygodniach odnośnych projektów ze strony Polski.

Po przerwie członkowie obu delegacyj zgromadzili się ponownie w poselstwie litewskiem. Przewodniczący obu delegacyj poseł w Berlinie Sidzikauskas i naczelnik wydziału M.S.Z. Tarnowski, parafowali tekst umowy polsko-litewskiej w sprawie lokalnego ruchu granicznego. Przez parafowanie powyższej umowy zakończone zostały narazie prace komisji berlińskiej. Co do terminu podjęcia na nowo prac komisji, zapadnie decyzja po porozumieniu się pomiędzy obu przewodniczącymi komisji.

Następne zebranie komisji w końcu czerwca.-

T e k s t n o t y s o w i e c k i e j d o r z ą d u l i t e w s k i e g o. W dniu 26-go maja r.b. poseł sowiecki w Kownie doręczył rządowi litewskiemu notę o treści następującej:

Kowno, 28 maja 1928 r.

Panie Prezesie,

Z polecenia mego rządu mam zaszczyt zakomunikować Panu, co następuje:

Rząd Związku S.R.R. otrzymał wiadomości, że podczas ostatnich rokowań polsko-litewskich w Kownie jeden z członków delegacji polskiej oświadczył, jakoby rząd Z.S.S.R. ma zamiar udzielić zgodę na przyłączenie w tej czy innej postaci Litwy do Polski, pod warunkiem otrzymania przez Związek Sowiecki kompensaty w postaci przyłączenia do niego Łotwy.

Pomimo tego, że wspomniana informacja doszła do jego wiadomości w drodze nieoficjalnej, rząd Związkowy, wobec ważności sprawy, uważa za potrzebne podać do wiadomości rządu litewskiego, że wspomniana informacja jest absolutnie zmyślona i że rząd związkowy nigdy i z nikim, w tej liczbie i z rządem polskim, ani bezpośrednio ani przez jakiekolwiek osoby, nie prowadził rokowań w tej sprawie i nie wypowiadał podobnych projektów. Zupełnie zmyślony charakter tej informacji jasno wynika zresztą i z tego, iż jest ona w jaskrawej sprzeczności z podstawową pozycją Z.S.S.R. w stosunku do prawa narodów do samookreślenia i w szczególności w stosunku do niepodległości jego zachodnich sąsiadów, pozycji, która znalazła jasny wyraz w wielokrotnych aktach i oświadczeniach rządu Związkowego.

Powyższe oświadczenie mój rząd podaje do wiadomości rządu litewskiego i polskiego.

Proszę przyjąć wyrazy wysokiego szacunku.
/-/ Arosijew
Minister pełnomocny
Z.S.S.R. w Litwie

W związku z powyższą notą, której odpis za pośrednictwem posła sowieckiego w Warszawie przesłany został na ręce p. Zaleskiego, wystosował polski minister spraw zagranicznych do posła sowieckiego w Warszawie notę o treści następującej:

Do Pana Bogomołowa, posła nadzwyczajnego i ministra pełnomocnego Związku Socjalistycznych Republik Rad w Warszawie.

Panie pośle,

Potwierdzam niniejszem odbiór przesłanego mi przez pana posła w dniu 29.V.r.b. odpisu noty, wystosowanej z polecenia rządu Związku Socjalistycznych Republik Rad przez p.Arosjewa, posła nadzwyczajnego Związku Socjalistycznych Republik Rad w Kownie, do pana Voldemarasa, prezesa Rady Ministrów Republiki Litewskiej, w sprawie rzekomych oświadczeń jednego z członków delegacji polskiej w Kownie.

W związku z powyższem, stwierdzam kategorycznie, że nietylko nikt z członków delegacji polskiej w Kownie nic i nikomu nie mówił o rzekomych zamiarach wyrażenia przez rząd Związku Socjalistycznych Republik Rad zgody na przyłączenie Litwy do Polski, wzamian za kompensatę w formie przyłączenia Łotwy do Związku Socjalistycznych Republik Rad, ale że wogóle nie było i nie mogło być żadnych rozmów na tego rodzaju tematy, gdyż jedną z naczelnych zasad polskiej polityki zagranicznej jest szanowanie niepodległości i suwerenności państw.

Dziękując panu posłowi za uprzejme zakomunikowanie mi wspomnianej noty pana Arosjewa, opartej na tak widocznie nieuzasadnionych pogłoskach, o których rząd Związkowy zresztą podaje, że doszły do jego wiadomości drogą nieoficjalną, przyjmuję z zadowoleniem autorytatywne wypowiedzenie się rządu Związku Socjalistycznych Republik Rad w sprawie tak doniosłej wagi, jak jego stosunek do zasady samookreślenia narodów i ich prawa do niepodległego bytu, w szczególności zaś niepodległości wspomnianych w nocie państw bałtyckich.

Proszę pana, panie pośle, przyjąć wyrazy mego szacunku.

/-/ August Zaleski
Minister Spraw Zagranicznych.

Wyjazd p. Voldemarasa do Genewy. W dn. 1-go b.m. udał się do Genewy premjer Voldemaras w towarzystwie adjutanta swego por.Taszkusa. Obowiązki premjera pełni w zastępstwie Minister Obrony Kraju gen.Daukantas, obowiązki zaś Ministra Spraw Zagranicznych pełni w zastępstwie dyrektor departamentum politycznego tegoż ministerstwa p.Zaunius.-

Wręczenie listów uwierzytelniających przez nowego posła litewskiego w Londynie. W dniu 1-go b.m. nowomianowany poseł litewski w Londynie p.Bizauskas w towarzystwie sekretarza poselstwa p.Raczkauskasa przyjęty został przez króla angielskiego któremu złożył listy odwoławcze swego poprzednika oraz własne listy uwierzytelniające.-

Wywiad naczelnego redaktora "Lietuvos Aidas'a" z p. Zaleskim w sprawie stosunków polsko-litewskich. W dniu 30-go maja r.b. udzielił p.Zaleski redaktorowi naczelnemu "Lietuvos Aidas'a" p.Bagdonasowi następującego wywiadu w sprawie stosunków polsko-litewskich:

"Celem polityki polskiej są przyjazne, sąsiedzkie

stosunki z Litwą, oparte na całkowitej niezawisłości obu krajów. Niepodległa Litwa jest pod względem politycznym niezbędna i Polska niepodległości tej pragnie. Żadnych agresywnych celów w stosunku do Litwy Polska nie żywi. Z polityczną emigracją litewską rząd polski również żadnych, skierowanych przeciwko Litwie planów nie opracowywał i emigrantów nie organizował, zwłaszcza pod likwidacji stanu teoretacznej wojny."

Na zapytanie co do polityki bloków, odpowiedział p. Zaleski: "Żadnych podobnych celów nie żywimy, pragnąc jedynie utrzymać swą niepodległość. Żadnych, skierowanych przeciwko komukolwiek bloków, nie tworzymy. Staramy się utrzymać pokój w Europie."

Na przypomnienie o enuncjacji p.Hołówki w Kownie w sprawie bloku Polski z państwami nadbałtyckiemi łącznie z Litwą, skierowanego przeciwko Niemcom i Rosji, odpowiedział p.Zaleski, że p.Hołówko kategorycznie go zapewnił, iż nigdy i nigdzie enuncjacji podobnej nie wygłaszał.

Co do rokowań polsko-litewskich, wyraził się p.Zaleski, że jest optymistycznie usposobiony mimo, że rozumie, iż pokonać trzeba cały szereg przeszkód. Minister nie zgadza się na to, ażeby w czasie rokowań poruszać kwestję terytorjalną co do Wilna, gdyż dla Polski kwestja wileńska nie istnieje. Tem niemniej rząd polski nie zamierza krępować kulturalnego życia litewskiego w Wileńszczyźnie. Konflikt szkolny z roku ubiegłego był jedynie doryweczym aktem represji, dającym się usprawiedliwić ówczesnemi nastrojami. Sprawa ta zostanie ostatecznie zlikwidowana w Genewie podczas sesji czerwcowej.

Na zakończenie oświadczył p.Zaleski, że przy widzeniu się osobistem w Genewie z prof.Voldemarasem omówione będą dalsze perspektywy rokowań.-

Nota rządu polskiego w sprawie proklamowania Wilna stolicą Litwy. W dniu 31.V.r.b.przesłał p.Zaleski na ręce p.Voldemarasa notę o treści następującej:

Do J.E.p.Augusta Voldemaras, prezesa Rady Ministrów, ministra spraw zagranicznych, prezesa delegacji litewskiej. Panie Prezesie. Rząd litewski ogłosił świeżo w swym dzienniku urzędowym "Vyriausybes Zinios"Nr.275 z dnia 25-go maja r.b. znowelizowany tekst konstytucji Republiki Litewskiej. Tekst ten zwrócił uwagę rządu polskiego z powodu brzmienia artykułu piątego, proklamującego Wilno stolicą Republiki Litewskiej. Jestem zmuszony oświadczyć, że rząd polski uważa wprowadzenie do konstytucji litewskiej poprawki, skierowanej przeciwko nietykalności terytorjalnej Polski, za czczą demonstrację, pozbawioną wszelkiego znaczenia prawnego oraz następstw praktycznych.

Ten jednostronny akt rządu litewskiego nie może w istocie w niczem naruszyć praw Polski do terytorjum wileńskiego, nabytych na mocy uroczystego głosowania przedstawicieli ludności miejscowej w sejmie wileńskim 20 lutego 1922 r. i potwierdzonych przez uchwałę sejmu polskiego 24 marca 1922 r., które zostały uznane przez postanowienie Rady Ambasadorów w sprawie granic Polski, powziętej 15 marca 1923 r.na skutek prośby rządu polskiego i litewskiego i przyjęte do wiadomości przez Radę L.N. 20.IV.23r. Ponadto dana poprawka jest sprzeczna z duchem i literą paktu Ligi Narodów, zwłaszcza zaś z postanowieniami art.10, które obowiązują Polskę i Litwę. Z przykrością zmuszony jestem stwierdzić, że ogłoszenie tej poprawki przez rząd litewski może jedynie utrudnić i rozjątrzyć obecne rokowania polsko-litewskie, mające na celu ustanowienie stosunków, zdolnych zapewnić między obu sąsiadującemi państwami porozumienie, od którego zależy pokój i że przeto musi być ono uważane za sprzeciwiające się uchwale Rady L.N. z 10 grudnia 1927r. Pozwalam sobie wreszcie zwrócić Panu uwagę, że zobowiązanie rządu polskiego do poszanowania nietykalności Republiki Litewskiej nakłada na rząd litewski obowiązek dostosowania swego postępowania do tej samej zasady. Zechce Pan, p.prezesie przyjąć wyrazy głębokiego poważania.

/-/ August Zaleski
Minister spraw zagranicznych, prezes delegacji polskiej.